

Pedagogická psychologie/Učitel ve výuce

Role učitele se mění

Od role zprostředkovatele vědomostí, dovedností (transmisivní typ výuky) k roli podněcovatele vnitřních pozitivních motivačních zdrojů osobnosti žáka, vypěstování seberegulačních a sebezvíjejících sil a schopností = sebevýchova (výchova přechází v sebevýchovu, motivace žáka učitelem přechází v sebmotivaci).

100 % rozhodování učitele je nahrazováno spolurozhodováním žáků. Variabilita výuky, volby aspektů VVP, žák se spolupodílí na výuce.

Zvyšuje se komunikace ve prospěch dialogu učitel – žák, žák – žák, učitel – třída.

Zvyšuje se aktivita žáka.

Funkce učitele

- **Usměrňování osvojovacího procesu** – posilování samostatnosti, rozvíjení metod sebevzdělávání.
- **Inspirace** – motivace žáků k učení, rozvíjení jejich učebních potřeb, poznávacích potřeb...
- **Zprostředkování** poznatků, zkušeností, dovedností, schopností.
- **Kontrolní a hodnotící funkce.**
- **Kooperativní funkce** – sjednocení výchovných vlivů.
- **Poradenská funkce** – rodiče, výchovný poradce, pedagogicko-psychologická poradna.
- **Regulativní funkce** – učitel i vychovává, usměrňuje vývoj žáků a další.

Rysy osobnosti učitele

- **Kreativita** – neustále hledat nové, neuspokojovat se s dosavadní úrovní, překonávat ji, měnit; kreativní učitel = kreativní žák.
- **Zásadový morální postoj** – duch humanismu, demokracie, kladný vztah k práci, ukázněnost, pevná vůle.
- **Pedagogický optimismus** – přesvědčení o účinnosti pedagogické práce, důvěra ve výchovu, v žáka.
- **Pedagogický takt** – v jednání s žáky, sebeovládání.
- **Pedagogický klid** – schopnost pracovat soustředěně, nespěchat, trpělivost s žáky.
- **Pedagogické zaujetí** = angažovanost – aktivní přístup.
- **Hluboký přístup k žákům** – láska k žákům, odráží se v kvalitě práce, snaze co nejvíce žáky poznat, pochopit je, akceptovat.
- **Prísna spravedlnost** – nenechat přestupky bez povšimnutí, nepreferovat některé žáky, jednotné hodnocení, žádná subjektivita.

Typologie učitele

1. Podle vztahu k žákům a jejich vedení - 3 typy

A. Autoritativní typ řízení výuky

Jednosměrný vztah, žák je objektem učitelova působení.

Žák je pasivní příjemce informací, není aktivní.

Preference monologických VM, malá pestrost, stereotyp.

Učitel má „vše ve svých rukou“, ztotožnění s naprostou odpovědností za výchovu a vzdělávání žáků.

Učitel přesně plánuje, určuje zaměstnání žáků.

Výchova – požadavky, příkazy, instrukce, hrozby, přesné plnění úkolů.

Žák – učí se, protože musí, ne, že chce poznat.

Vyšší třídy – snížený zájem, iniciativa, pokyny plněny formálně bez vnitřního přesvědčení.

Vztah učitel – žák – nedůvěra, konfliktní situace.

B. Liberální typ řízení výuky - protipól

Výchovně vzdělávací proces neorganizovaný, řízení často v rukou žáků.

Slabé vědomosti, proto je učitel později odsuzován.

Učitel nemá autoritu, tu mají silné osobnosti ve třídě.

Konflikty se neřeší.

Malé požadavky na žáky.

C. Demokratický styl řízení výuky

Žák = partner učitele, aktivita žáka až nutná.

Učitel – adekvátní způsoby formování osobnosti žáků.
Učitel – snaha o individualizaci práce v hodině.
Odhalovat možnosti žáků, oceňuje vlastnosti, jednání, chování, snahu, nové nápady,...
Známky nejsou hlavní kritérium pro hodnocení = nutné pro zdravý vývoj sebepojetí, sebekoncepce.
Ocenění učitele, jeho znalosti, dovednosti, přístup, spravedlnost, schopnost porozumět žákům,...
Pozitivní klima ve třídě.

2. Caselmanova typologie

Kritérium - orientace učitele na učivo (učební předmět) nebo na osobnost žáka.

Ch. Caselman rozlišil dva typy pedagogů – učitele zaměřeného na obor (logotrop) a učitele zaměřeného na žáka (paidotrop). Logotrop se snaží vzbudit zájem o obor a co nejvíce z něj předat žákům, paidotrop se zajímá více o žáky než o obor, snaží se jim porozumět a pomoci.

1. Filozoficky orientovaný logotrop

Vypracování, prohloubení světového názoru – chce jej předat žákům.
Vlastní zkušenosti a názory studentů málo respektuje.
Jsou-li žáci stejně orientovaní, jsou jím hluboce ovlivněni.

2. Odborně-vědecky orientovaný logotrop

Častější typ.
Velká šířka a konkrétnost vědomostí (zájem již od dětství).
V oboru je vše důležité, vše chce naučit.
Umí nadchnout pro svůj předmět, srozumitelně vyložit učivo.
Velký vzdělávací vliv, výchovně působí málo, nevidí individualitu žáků, nedostatek pochopení, uznání.

3. Individuálně psychologicky orientovaný paidotrop

Podstata práce učitele – výchova, úsilí pochopit žáky.
Typický je rodičovský vztah, pochopení, důvěra.
Dbá na disciplínu a pořádek ve výuce.
Má smysl pro práci zejména s postiženými dětmi.

4. Obecně psychologicky orientovaný paidotrop

Utvářet osobnost žáků.
Cíle obecnějšího rázu – tvorba pojmů, cvičení paměti.
Nesleví z požadavků.

Dle některých zdrojů jsou však tyto typologie považovány za překonané^{[1][2]}.

Odkazy

Související články

- Pedagogická psychologie
- Pedagogická psychologie/Utváření osobnosti
- Pedagogická psychologie/Neprospěch žáka
- Pedagogická psychologie/Vztah mezi učitelem a žákem

Reference

1. VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. - vydání. Paido, 2004. 190 s. ISBN 9788073150822.
2. DYTRTOVÁ, Radmila. *Učitel - Příprava na profesi*. - vydání. Grada Publishing a.s., 2009. 121 s. ISBN 9788024728636.